BRAZILOK
A film adatlapja (LINK), magyar vígjáték (2017), 95 perc

Ajánlás a film feldolgozásához

Rendező: M. Kiss Csaba és Rohonyi Gábor

Ajánlott korosztály: 13-18 évesek
Kapcsolódó tartalmi területek: művészetek, társadalomismeret, sport

1. FELKÉSZÜLÉS A FILM MEGNÉZÉSÉRE

1.1. A film témája

A történet egy csóró kis faluról szól, átlagosan lecsúszott lakókkal, átlagosan meggazdagodott helyi politikusokkal és az átlagosnál is szegényebb, barlanglakásokban élő cigányokkal. A faluban mindenki focizik. Több csapat is készül az éves rendes bajnokságra, amelynek esélyese a Hivatal csapata, élén a polgármesterrel és annak helyettesével. A fehér fiatalokat a Sasok képviselik, akiknek a vezetője a polgármester helyettesének fia. A cigánytelep focistái pedig a Brazilok, élükön a börtönből épp kiszabadult Áronnal. A bajnokságnak ebben az évben különleges tétet ad, hogy jelentkezik a faluból elszármazott és Brazíliában élő, titokzatos milliomos, aki beígéri, hogy a kupagyőztes csapatot jutalmul meghívja magához Rióba. Ez felkavarja a falu nyugodt hétköznapjait. Mindenki nyerni akar, és a versengés közben kirajzolódnak különféle helyi konfliktusok is.

1.2. A film rendezője és a történet valós háttere

M. Kiss Csaba, eredetileg televíziós műsorvezető-szerkesztő volt, akinek ez az első játékfilmje. Munkáját nagyban segítette, hogy társa (Rohonyi Gábor) viszont már több különféle típusú film alkotása során szerzett tapasztalatot.

A rendező egy saját maga által, 1997-ben Sirokon készített riportját használta fel a film kiindulási pontjaként. A településen tényleg volt egy cigány fiatalokból álló csapat, amely Brazilok névvel indult el a térség kispályás bajnokságán, és nyerni is tudott a fehérekből álló helyi csapat ellen. A rendezőnek nagyon tetszett, ahogy a fiatalok a foci segítségével próbálták magukat felemelni, növelni az önbecsülésüket, kivívni a környezet elismerését, s nem csupán vártak, hogy valaki más tegyen értük valamit. A televíziózás akkor még lekötötte a figyeltét, de elraktározta a történetet a fejében, s miután megszűnt a tévés állása, elővette a régi sztorit.

Lehetséges feladat:

- A diákok megnézhetik az a 2019-ben készült dokumentumfilmet, amelyben részéletek láthatók a húsz évvel korábbi, siroki riportfilmből. Megjelennek benne egykori játékosok és szemtanúk, valamint a Brazilok narrátora, Lakatos Erik, és a rendező is mond néhány gondolatot.
  Hátsó füves: Az igazi brazilok – a népszerű mozifilm titkai nyomában (2019)
  https://www.youtube.com/watch?v=5vNbRWITkEo

1.3. Hogyan készült a film?

1.3.1. Az időpont és a helyszín
A filmbeli történet – a valóságoshoz képest kicsit később –, 2002-ben játszódik, mert Brazília akkor nyert utoljára világbajnokságot, ami jól alátámasztja a nekik drukkoló roma fiatalok névválasztását.

A film legfontosabb részeit a Pest megyei Acsán forgatták. Az ottani focicsapat ekkor már jó pár éve nem működött. De a pálya még megvolt, és a környezet jónak tűnt a filmhez. A helyiek csak annyit kértek, hogy a község ne képzeletbeli névvel, hanem a saját nevén szerepeljen a filmben. A helyiek felbukkannak statisztaként a szurkolók között, a kocsma életképein és a falubúcsú jelenetein.

Fontos helyszínt képeztek a Heves megyei Noszvaj barlanglakásai is, melyekben ma már nem él senki, de 1970-ben még 159 ember lakott itt.

A noszvaji barlanglakások (háttér információ)
Az első fülkéket a középkorban vájták a bükkaljai riolittufába. Később istállókat, terménytárolókat alakítottak ki itt, majd a 16. században pinceházakat. Ez a forma aztán hagyománnyá vált a környéken. 1935-ben a noszvaji lakosság 20%-a élt ezekben a barlanglakásokban, és még 1958-ban is 70 család otthona volt bennük. Utána kezdtek elszivárogni innen a lakók, és az 1990-es évekre elnéptelenedtek a barlanglakások. A hely azóta művésztelepként működik.

Lehetséges feladat:

- Miután elkészült a film, levetítették azt külön az acsaiaknak. Ezt az alkalmat örökítette meg az alábbi tudósítás, amit megnézhetnek a tanulók.
  Brazilok: Megnézték az acsaiak magukat a vásznon. 24.HU (2017.06.01.)
  https://24.hu/kultura/2017/06/01/brazilok-megneztek-az-acsaiak-magukat-a-vasznon/

1.3.2. A szereplők válogatása

A filmben profi színészek és helyi statiszták mellett olyan fiatalok játszanak, akiket nagyobb részt különféle tehetséggondozó táborokból válogatott ki az alkotói stáb. Volt köztük, aki Snétberger Ferenc gitárművész Zenei Tehetség Központjában tanult, volt slam poetrys, volt matekból kiemelkedő gyerek. Közös volt bennük, hogy egyikük sem színészkedett korábban és csak egyikük tudott focizni. De a kitörés, az érvényesülés felé már valamennyien megtették az első lépést.

A szerepre való felkészülés részeként, a 25-szörös magyar válogatott Bánfi János tartott edzéseket a fiúknak, akik elmesélték, hogy *„a tűző napon nem volt egyszerű a forgatás, de mind a focit, mind a színészkedést megszerették és nagyon hamar megtalálták a közös hangot a profikkal. Sokoldalú, színes társaság jött össze… hatalmas meglepetések születtek a színészet rejtelmeit nem ismerő fiatalok, teljesen hiteles színészi játékot nyújtottak”* – mondta a rendező. (3)

2. A FILM FELDOLGOZÁSA

2.1. Előkészítés

Saját bevallása szerint, a rendező közönségfilmet akart készíteni. Elsődleges célja a szórakoztatás volt, s a történet ennek megfelelően végig „könnyed és szalonképes” marad. Inkább „romantikus etnomese”, mintsem a témakör „szociografikus ábrázolása”. Ezért a megfigyelés szempontjainak is ebből a törekvésből érdemes kiindulnia, miközben a feldolgozás érinthet néhány dilemmát is.

Megfigyelési szempontok lehetnek a következők:

- Milyen helyszínek, események, karakterek jelenítik meg a falu mikroközösségét a filmben? Mi jellemzi ezt az összképet?
- Milyen elemek jelenítik meg a filmben az alapkonfliktust a falu fehér és cigány lakói között?
- Milyen további ellentétek színesítik a foci körül szerveződő történetszálat?
- Mennyire összetettek a karakterek, és dramaturgiai szempontból melyik figura mit ad hozzá a történethez?
- Milyen szerepet tölt be a filmben a narráció?

- Mennyire hiteles a falusi, illetve azon belül a cigány életmód ábrázolása?
- Milyen forrásai vannak a filmben a humornak?
- Milyen általános érvényű üzenetek jelennek meg benne?

2.2. Történetmesélés és dramaturgia

2.2.1. A mesélő figurája és a narráció szerepe

A film kezdetétől a záró képsorokig, és a történet közben is számos ponton jelenik meg a cigány kis srác (Lakatos Erik), akinek a szemén keresztül láthatja a néző a helyszínt és az eseményeket, *„aki derűsen és sziporkázó mondatokkal kalauzol végig bennünket az acsai cigányok meséjén.”* (9)

Lehetséges feladatok:

- A diákok megvitathatják a következő kérdéseket:
  - Mennyire jók, illetve hitelesek a fiú szövegei? Milyen a színészi játéka?
  - Milyen pontokon jelenik meg a filmben a narráció, és milyen funkciói vannak? Mit ad hozzá a történethez?

- Elgondolkodhatnak rajta, vajon miért érzi boldognak magát a mesélő fiú a falujában. Miért mondhatja hitelesen, hogy neki „csurig boldogság és tejföl” ott minden?

2.2.2. A konfliktusok szerkezete

A történet tartópillére a foci – ahhoz illeszkednek az alapkonfliktus elemei, de ezt színezik, kiegészítik különféle kisebb ellentétek, amelyek elősegítik, hogy a film ne fáradjon ki rövid idő alatt.

Lehetséges feladatok:

- A játékosok és a szurkolók két tömbjének jellemzéséhez külön is megnézhető az angol-brazil VB meccs közvetítéséhez kapcsolódó, párhuzamosan felépített jelenetsor (15:00-20:30 perc), amelyre támaszkodva elemezhetők a két tábor közötti különbségek.

- A tanulók összegyűjthetik, kik és hogyan próbálják megakadályozni a Brazilok indulását a bajnokságon? Milyen eszközökkel próbálják meg rontani a cigányok esélyét, és biztosítani saját győzelmüket a Hivatal csapatának a képviselői. Milyen szerepet játszik a versengésben a polgármester, illetve a helyettese?

- A csapatok közötti vetélkedés történetszálát dúsító különféle feszültségek közül külön is elemezhetők a következők:
  - Áron és a Török fiú ellentéte – Mi van a hátterében, és hogyan próbálják meg rendezni?
  - Rozi és a Török fiú szerelmi kapcsolata – Milyen módon hat ez a története alakulására?
  - A helyettes polgármester (Török) és a fia közötti feszültség – Milyen okai vannak, és hogyan alakítja ez a történetet?
  - A rendőrnek tanuló Kalányos és a társai közötti feszültség – Mi a forrása, és milyen hatással van a történetre?
  - A cigány focisták és a többi barlanglakó között felvillanó ellentét – Miből fakad, és hogyan oldódik fel?

2.3. A filmbeli karakterek

A kritikák kiemelik, hogy a filmben teljes az összhang a profi színészek és az amatőrök között. Minden szereplő szerethető, *„élettel teli. Látszik, hogy élvezték a film elkészültét, és ez – a hihetetlenül tűző nappal együtt – süt a vászonról."* (9) A gyerekek szövegei hitelesek, sokszor viccesek. De sokan bírálták is a filmet, egydimenziósnak, túlzottan leegyszerűsítettnek ítélve a karaktereket. Mások szerint viszont, ez megfelelt a rendező szándékainak.

Lehetséges feladatok:

- Ha volt ilyen megfigyelési szempont, akkor a diákok – csoportokban dolgozva –, rövid jellemrajzokat készíthetnek a következő kulcsszereplőkről: Fingi (a mesélő), Áron, Rozi, a Török fiú, Csaba atya, Béla bácsi (a vajda), Kalányos (a rendőrnek tanuló cigányfiú), a polgármester, a polgármester helyettese (Török).

- A jellemzéshez kapcsolódóan sorra vehetik, hogy kiről milyen információkat adott a film. Melyik figura mennyire tűnt egyszerű, illetve bonyolult jellemnek, és ki hogyan mozgatta előre a történetet? Felrajzolhatják a szereplők közötti kapcsolati, illetve rokonszenvi és ellenszenvi hálót is.

- Elemezhető az epizódszerepben feltűnő zenész, Gáspár Laci jelenléte is, aki önmagát alakítja a filmben. Milyen helyzetekben, milyen külsőségekkel jelenik meg? Milyennek látjuk őt, és milyen módon járul hozzá a történet alakításához?

Cameo (háttér információ)
Az olyan szerep, amikor egy ismert személy – rövid ideig megjelenve – önmagát alakítja egy filmben. E filmes eszköz funkciója általában az, hogy hidat képez a fikció és a valóság között. Növeli a valóság érzetét, hihetőbbé válik általa a fikció.

2.4. A humor forrásai

A kritikusok többsége szerint, a film „könnyedén és nagyobb drámai felhangoktól mentesen elmesélt történet" (2), ami „egyszerre vicces és elgondolkodtató". (3)

Lehetséges feladatok:
Ha volt ilyen megfigyelési szempont, a diákok jellemezhetik a film humorának fő forrásait, az alábbi dimenziókban.

- A verbális humor nagy része mindvégig a történetet elmesélő gyerek szövegéhez köthető, amelynek nyelvi és tartalmi elemei is összegyűjthetők.
- A helyzetkomikum elemzésére leginkább következő részletek kínálnak lehetőséget:
    - Filmindító jelenet a tűzifalopásról (0:00-3:00 perc)
    - Fémkereső rendőrségi razzia a barlanglakásoknál (41:15-43:35 perc)
    - Labdakérés a már kiesett csapat képviselőjétől (50:30-52:00 perc)
    - A cigányvajda megérkezése a meccsre (1:12:35-1:13:50 perc)
- A karakterből fakadó, vizuális humor (geg) leginkább a féllábú, részeges Puporka apuka alakjához kapcsolható – a film teljes ideje alatt.

2.5. Hitelesség – sztereotípiák – idill

Számos kritikus vetette fel a kérdést, hogy mennyire hiteles az a kép, amit a film a magyar falu világáról, illetve azon belül a cigány kisebbség életmódjáról közvetít. A dialógusokat általában mindenki dicsérte. De az egydimenziós karakterek mellett, a többség bírálta a társadalmi problémák sztereotip megjelenítését, és a cigány életmód romantikus bemutatását is. Megkérdőjelezve például a nyitó jelentben szereplő tüzelőlopás „csíntevésként" való ábrázolását. Azt, hogy a nyomorúságos barlanglakások

„inkább hangulatos bohémtanyák” a filmben. Valamint azt, hogy cigányok csupán „az előítéletesség és a diszkrimináció áldozataiként” jelennek meg, miközben „a jókedvű kölyköket mindez nem zavarja a focizásban. Ami igazán fontos, az a csapat.” (2)

Lehetséges feladatok:

- A tanulók mérlegelhetik, hogy mit éreztek hiteles ábrázolásnak a filmben, és mi az, amit nem? Megfogalmazhatják, hogy milyen jelenetek alapján gondolják ezt vagy azt?

- A film felvonultatja a vidéki élet teljes eszköztárát. És „a vidéki Magyarország ábrázolása meglehetősen pontos, ami főként annak tudható be, hogy a rendező riporterként elég sokat járta a vidéket és ő maga is vidéki fiú” (ő mondta így). (3) A diákok elemezhetik a falusi élet bemutatását – a szereplőket, a helyszíneket és a közösségi eseményeket. Úgy, hogy az összképhez mindenki hozzátesz egy kis mozaikdarabot. Ehhez külön is megnézhetik az alábbi sokszereplős részleteket:
  - A falusi búcsú (56:40-1:02:15 perc)
  - A kocsma (23:35-25:50; 1:11:05-1:11:50 perc)

- Összegyűjthetik a filmben elhangzó előítéletes mondatokat, és reflektálhatnak ezekre. (Például: „Puporka Rozinak jó segge van. Kár, hogy cigány.” „Ellopták a stoptáblát a tetves cigányok.” Stb.)

- A film díszlet- és jelmeztervezője (Valcz Gábor) nyilatkozta, hogy *„a látványban szakítani akartak az olyan sztereotípiákkal, mint szegénység, elesettség, kilátástalanság”*. A képi világ ezért meseszerű. *„A valóságtól kissé elrugaszkodott, erősen romanticizált, álomszerűen édes és szép világot teremt.”* (2) A tanulók sorra vehetik azokat a hangulati elemeket, amelyeket ennek szolgálatában felvonultat a film, megnézve a következő részletek:
  - A barlanglakás és a benne élők. (13:30-15:00 perc)
  - Vidáman együtt a tábortűz mellett. (45:30-50:20 perc)

- Az ábrázolás általánosan romantikus jellege mellett, helyet kapott a filmben a kitörési vágy néhány alapváltozata is – más-más szereplőhöz kapcsolódóan –, amiről szintén érdemes beszélgetniük a diákoknak. Ebből a szempontból külön megvizsgálhatók a következő szereplők tettei és kulcsmondatai:
  - Áron. Így érvel: „Ha most kiszállunk, megutáljuk magunkat is. Úgy meg mán hogy lehet élni? Győzni kell!” (43:35-45:30 perc)
  - Rozi. Elege van. „Itt fogunk megrohadni ebben a faluban. Gyáva bagázs.” (19:30-20:30 perc) Elindul a világba, de Gáspár Lacival visszamegy.
  - Kalányos. Rendőrnek tanul. De végül keserűen mondja a papnak a gyóntató székben: „Nincs olyan, hogy roma zsaru” (1:09:57-1:11:05 perc)
  - Polgármester. Amikor tervet szőnek a Brazilok ellen: „Egyébiránt lenne itt más megoldás is: Jobbnak kell lenni, mint ők.” (37:05-38:25 perc)

3. ZÁRÁS

3.1. A foci szerepe a mai világban

A rendező a mesélő kisfiú és a filmbeli pap szájába adja a didaktikus mondatokat: *„Csaba atya szerint a foci olyan, mint a háború, csak nincs annyi halott.” „Ezt a harcot meg kell végre vívni, és jobb, ha erre a focipályán kerül sor, és nem az utcán.” „És nagyjából erről szól az egész film, erről a harcról, csak sokkal kedvesebben és vidámabban, mint ami a legtöbb magyarnak eszébe jutna arról a szóról, hogy cigánykérdés.”* (5)

Lehetséges feladat:

- A diákok megbeszélhetik, hogy kinek mit jelent a foci, és átgondolhatják, hogy miben rejlik ennek a sportnak a hatóereje. Mi a magyarázza, hogy tömegeket tud megmozgatni helyben és világméretekben egyaránt?

3.2 Ez nem szociodráma…

A filmet szinte egyöntetűen dicsérte a kritika, de sokan felvetették a szociológiai megközelítés hiányát is – nem igazán foglalva azonban állást abban a kérdésben, hogy ezt bajnak tekintik-e vagy sem.

Hangsúlyozták, hogy a film *„nem feszíti az ellentéteket, hanem kisimítja.”* (2) *„Romantikus sportkomédia”*, ami nem kérhető számon a hiteles ábrázolás. (1) Bár ábrázolja a mélyszegénységet, a rasszizmust és a bűnözést is, nem hazudik el semmit … egyszerűen csak szerethető és esendő emberekként mutatja be a cigányokat és a falu népének jó részét…Hiába mutat korrupt politikusokat, színesfémet rejtegető cigányokat, meg rasszista és a hatalmukkal visszaélő rendőröket, ezek csak körülmények maradnak. Nem beszél arról, miért van így, miért rossz ez így… (5)

De nem baj, hogy nem nyitja ki a filmet a globális kérdések felé, hanem csak „a maga teremtette világban akar működni, a lepusztult focipályán, a barátságosan mocskos abroszos kiskocsmában, a vidáman tömegverekedős falusi búcsúban, meg a kopott polgármesteri hivatalban. És nem akarja mélylélektani pontossággal bemutatni a leglecsúszottabbak kőkemény világát…” Ez kell ahhoz, hogy ez a kicsit egy szép mesére hasonlító film ennyire felemelő és szívmelengető lehessen. Úgy beszél a problémákról, mintha mi sem volna természetesebb. „De jó, hogy tud ilyen lazán, viccesen, egyszerűen, okoskodás nélkül, őszintén és nyíltan beszélni a cigányságról.” (5)

A film „szerethető és szórakoztató”. (9) „A magyar valóságra nyomokban sem hasonlít, de egy kedves, egyszerű kis mese, amin lehet nevetni.” „A maga kissé suta módján, de rengeteg szeretettel ábrázolja, ezáltal közel hozza a nézőhöz a figuráit. És ez ártani biztosan nem árt.” (1)

Ez a film az elfogadásról szól… bájosan jó szándékú. Ezerszer több tisztesség, szív és ész van benne, mint a magyar közéletben. Ezért nagy szükség volt arra, hogy megszülessen. (5) Egyszerre vicces és szomorú. Jelen van benne a filmben a ac, de nem riad vissza a sztereotípiák bemutatásától sem, miközben lélekmelengető tud lenni. (8) De „sokkal többet és jobbat is ki lehetett volna préselni belőle, mert csak a felszínt kaparássza.” (2)

Lehetséges feladatok:

- A tanulók – gondolatfelhőt alkotva, mindenki által egy-egy szót hozzá téve –, megfogalmazhatják a saját véleményüket arra vonatkozóan, hogy szerintük mi mindenről szól ez a film.
- Megvitathatják a kérdést, amit több kritikus is felvetett, hogy „Jót tesz-e ma Magyarországon egy olyan közönségfilm, ami a cigányok a legszegényebb rétegét pozitív sztereotípiákra redukálva ábrázolja?” Miért igen, és miért nem?

3.3. Istenem, adj nekem szárnyat….

A film végén – az éremosztáshoz kapcsolódóan (1:25:00-1:26:00 perc) – a focista fiúk eléneklik a dalt, amit ma már egyre általánosabb a cigány himnuszként emlegetnek. Ha a diákoknak van kedve hozzá, utána nézhetnek a dal eredetének, megtanulhatják azt, és értelmezhetik is a szövegét – az alábbi link segítségével.

A cigány himnusz: https://www.youtube.com/watch?v=RHyngZErjqs

Lehetséges feladatok:

- A diákok elemezhetik a meseszerű befejezést követően, a filmet lezáró dalt (1:30:00-a végéig), melynek zenéjét és szövegét is Bornai Tibor írja, és amit Jordán Adél énekel. A szöveg külön is elolvasható az alábbi linken.
  Hajnaltájt. https://koncertsziget.hu/dalszoveg/hajnaltajt_-_brazilok_1324

- Végül, ha a csoportban van nyitottság a téma iránt, beszélgetést, illetve vitát indíthatnak arról a kérdésről, hogy vajon mi emelhet fel „a földtől egy népet".

Felhasznált források

1. Bujdosó Bori: Mit ér a cigány, ha sztereotip? Revizor. (2017.04.05.) https://revizoronline.com/brazilok/
2. frími: Brazilok – filmkritika. 30/40 blog. (2017.04.07.) https://30per40.blog.hu/2017/04/07/brazilok_filmkritika
3. Hujbi: Brazilok – kritika. Hetedik sor közepe. (2017.04.07.) https://hetediksor.hu/2017/04/07/brazilok-kritika/
4. kgy. Brazilok a noszvaji barlanglakásokban. Magyar Nemzet. (2015.09.17.) https://magyarnemzet.hu/kulturgrund/2015/09/brazilok-a-noszvaji-barlanglakasokban
5. Kovács Bálint: Szuper, hogy így is lehet beszélni a cigányokról. Cinematrix. (2017.04.06.) https://index.hu/kultur/cinematrix/2017/04/06/brazilok_magyar_film_ciganysag_kritika_farkas_franciska_m_kiss_csaba_rohonyi_gabor/
6. László Pál: Brazilok: Megnézték az acsaiak magukat a vásznon. 24.HU. (2017.06.01.) https://24.hu/kultura/2017/06/01/brazilok-megneztek-az-acsaiak-magukat-a-vasznon/
7. MTI hírek: Brazilok címmel rendez magyar „etnomesét" M. Kiss Csaba és Rohonyi Gábor. (2015.08.14.) https://www.filmtekercs.hu/hirek/brazilok-cimmel-rendez-magyar-etnomeset-m-kiss-csaba-es-rohonyi-gabor
8. Sergő Z. András: Sírva vigadós – Brazilok. Filmtekercs. (2017.04.06.) https://www.filmtekercs.hu/kritikak/brazilok-kritika
9. Takács Gábor: Brazilok. ekultura.hu (2017.04.06.) https://ekultura.hu/2017/04/06/brazilok-film
10. Vízer Balázs: Brazilok – kritika. ING Hungary. (2017.04.05.) https://hu.ign.com/brazilok/22158/kritika-brazilok

Megjegyzés: az internetes források letöltésének időszaka: 2026.06.14. - 2026.06.30.